

In het „vrije” Duitschland laat de abdijstroopfabrikant het dan ook wel uit zijn hoofd om met dergelijke leugens als het Carthageensche klooster zijn middel aan te prijzen; hij zou er wegens „unlauter Wettbetrieb” leelijk tegen aan loopen; toch schijnt er eenige behoefte in ons vaderland te bestaan aan nog meer vrijheid voor TILLY's, FULFORD's, AKKERS en anderen van hetzelfde soort. Zij vertegenwoordigen een maatschappelijk gevaar en evenals de Nederlandsche naam op de meest oneervolle wijze verbonden is aan de Haarlemmer Olie, wordt thans van uit ons vaderland in Indië, elders in het verre Oosten en in alle landen, waar de kwakzalverij niet met kracht wordt bestreden, een reclame voor de Abdijstroop gemaakt, die, wanneer er geen einde aan wordt gemaakt, meer kwaad aan onzen goeden naam als eerlijke natie zal doen dan 100.000 ondertekenaars van een allerdwaast adres in 100 jaar weer goed kunnen maken.

P. VAN DER WIELEN.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Schriften über Wesen und Bedeutung der Kurirfreiheit. Herausgegeben vom Zentralverband für Parität der Heilmethoden. Erste Reihe, Heft I—VI. *Medizinalpolitische Untersuchungen*, 1913, Verlag für Fachliteratur, Wien. Berlin, London, 404 bldz. Geb. Prijs 10 mark.

Medizinalpolitische Streitfragen, Heft I. *Miszstände im Heilwesen und Gesetzgebung*, 54 bldz. id. Heft II, *Sozialversicherung und Parität der Heilmethoden*, 92 bldz. Zelfde uitgever, Prijs der afzonderlijke brochures 1 tot 2 mark.

Theuer ist mir der Freund, doch auch den Feind kann ich nutzen. SCHILLER.

Het keurige bandje, met het zoo onzijdige, van onbevangenheid getuigende opschrift „*Medizinalpolitische Untersuchungen*”, zou men hierover mogen spreken als over een vijand? Ja, sedert wij weten, dat de vereeniging, waarvan het uitgaat, geenszins zoo onzijdig is als zij wil schijnen, en in werkelijkheid is een vereeniging van kwakzalvers, gesteund door buitenstaanders van de richting, die wij nu ook in Nederland hebben leeren kennen. In de inleiding, van de hand van den voorzitter, M. E. G. GOTTLIEB, die ook bij iedere verhandeling van de eerste reeks een „woord vooraf” heeft gevoegd, wordt medegedeeld, dat deze geschriften zijn ontstaan in den tijd, toen het „wetsontwerp tot beteugeling van verkeerde toestanden in het genezingsbedrijf” bij den Duitschen Rijksdag aanhangig was, en dat de verhandelingen aan de Rijksdagleden zijn toegezonden. Daarna heeft dit ontwerp zijn graf gevonden, maar „het drijven van de artsen, dat in dit ontwerp was belichaamd” is gebleven. Daarom wordt met deze studiën van staathuishoudkundigen en rechtsgeleerden aard voortgegaan. Bij de voorlichting van het publiek over zulke onderwerpen komt het woord noch aan de geneeskundigen, noch

aan de onbevoegde geneeskunstoefenaren toe, daar beiden de zaak van het standpunt van hun belang bezien Het zou waarlijk al te schoon zijn, als wij nu eens werkelijk van onpartijdige zijde konden worden voorgelicht; wij zouden dan gaarne willen heenstappen over de voorstelling, dat de bestrijding der kwakzalverij bij voorkeur door geneeskundigen wordt ondernomen of geleid, en dat de geneeskundigen, als zij aan die bestrijding deelnemen, daarbij het oog richten op hun belang. Maar, nog vóórdat wij kennis nemen van den inhoud der geschriften, herinneren wij ons (zie dit *Tijdschrift* 1914, 1ste Helft, bldz. 435), dat, gelijk uit het proces KRIEGER-NEUSTÄTTER is gebleken, die bond voor gelijkheid der geneeswijzen als werkelijke leden slechts toelaat personen, die de geneeskunst op „gewissenhafte“ wijze uitoefenen. Zijn zij wegens feiten, bij die uitoefening gepleegd, veroordeeld, dan hindert dat niet, zoolang zij nog maar hun burgerrecht bezitten. Vierhonderd zulke leden bezit de bond; alleen zij hebben stemrecht; de 350 „kunstminnende“ leden mogen alleen contribueeren. Eveneens de aangesloten vereenigingen, op wier gezamenlijk ledental de bond zich gaarne beroemt. En dat er goed wordt gecontribueerd, blijkt uit het salaris van den „staatswetenschappelijken raadsman“ van den bond, 6000 mark per jaar. En de andere geleerden, die hun waarlijk niet gering te achten gaven ter beschikking van den bond hebben gesteld, zal men toch ook niet laten toekijken. Op grond nu van de voorstelling, als zouden deze geschriften door onzijdigen in de wereld zijn gezonden, terwijl hun oorsprong al te duidelijk op hun doel wijst, moet de inhoud in het licht van dit feit, dat is zonder overdreven vertrouwen, worden beschouwd, al wordt nog zoo zalvend gesproken van „Aufklärungsarbeit im streng objektiven Sinne“, die zich vrij wenscht de houden van partijdialectiek.

Gaan wij, aldus voorbereid, aan het lezen, dan treft het ons, dat de bond zich heeft weten te verzekeren van de medewerking van lieden, die, ieder op hun gebied, uitnemend met de pen weten om te gaan en voor de vraagstukken, die zij behandelen, eerbiedwaardige hoeveelheden literatuur hebben verwerkt. Hierdoor kan — en hierop sloeg de versregel aan het hoofd dezer bespreking — ook hij, die het streven van den bond niet wenscht te bevorderen, of zelfs wenscht te bestrijden, als hij tijd genoeg heeft, in deze geschriften tal van gegevens en bronnen vinden. Reeds dit rechtvaardigt de aankondiging in dit *Tijdschrift*. Daarbij zijn sommige geschriften zeer onderhoudend gesteld, en daar wij tegen de oudbakken onaangename beweringen ten opzichte van de geneeskunst en haar beoefenaren, die wij erin aantreffen, zoo langzamerhand wel immuun zijn geworden, zal men het boekje noch zonder nut, noch zonder vermaak ter hand nemen.

Het aardigst is de vierde verhandeling, van dr. phil. WEGENER, Oekonomierat, over de beteekenis der „vrije uitoefening“ voor veehouders. Het tiental schetsjes van ongevallen en plotselinge ziektegevallen van het vee herinnert ons aan FRITZ REUTER's schildering van het landleven. Maar al te dik ligt er de bedoeling op, om de goêgemeente nu wijs te maken, dat telkens als een ervaren persoon in geval van nood zijn hulp verleent voor koe of paard, de nieuwe wet gereed zou hebben gestaan, hem te straffen, vooral als hij voor die hulp een kleiner of grooter geschenk zou hebben aangenomen, en hij al zulke gevallen niet behoorlijk zou hebben geboekt. Ook is het merkwaardig, dat ten opzichte van de epidemische veeziekten eenvoudig, evenals wij dat hebben hooren beweren met betrekking tot de besmettelijke ziekten van den mensch, wordt gezegd, dat het niet waar is, dat de behandeling dier ziekten door onbevoegden haar bestrijding belemmert. Maar waarom, vernemen wij weder niet, evenmin als wij het van onze monopoliebevechters hebben vernomen.

De overige verhandelingen bespreken: het kwakzalversvraagstuk in het algemeen (door A. DE CORTI, Berlijn); de wettelijke maatregelen tegen uitwassen der vrije uitoefening van de geneeskunst (door dr. jur. M. BERADT, Berlijn); de beteekenis der charitas voor de geneeskunst (door dr. phil. P. KIRSCHNER, Karlshorst), de beteekenis van de vrije uitoefening der geneeskunst voor de verhoudingen op het land (door dr. phil. M. LEINER, Berlijn) en Statistiek der zoogenaamde kwakzalvers (door dr. phil. H. E. KRUEGER, Wilmersdorf).

CORTI behandelt o.a. de groote moeilijkheid om aan te duiden, wat nu eigenlijk een kwakzalver is en behandelt tallooze pogingen tot omschrijving, van verschillende rechtsgeleerden en geneeskundigen. Het is niet moeilijk, iedere definitie op voorbeelden toe te passen, die door dengeen die de definitie heeft ontworpen, niet kunnen zijn bedoeld. Van deze moeilijkheid kan men dan handig gebruik maken om aan te toonen, dat deze of gene definitie op sommige dokters wel, en op sommige „vrije“ geneeskundigen niet van toepassing is. Dit wordt dan ook door CORTI gedaan. Maar niettemin zijn de arts en de kwakzalver even gemakkelijk te onderscheiden, als de appel en de peer, hoewel het moeilijk genoeg zou zijn, beider onderscheiden aard in woorden weêr te geven.

Overigens vindt men in deze brochure uitvoerige beschouwingen over de tekortkomingen der wetenschappelijke en de noodzakelijkheid der vrije geneeskunst. En als dan wordt gesproken van gebrek aan zielkundig inzicht van de geneeskundigen en van de teleurstelling, die de zieke ondervindt als de wetenschap wel veel van hem weet, maar niets aan hem doet, dan mogen zulke beschouwingen in haar algemeenheid zeker onjuist zijn, zij beantwoorden toch in tal van gevallen aan de werkelijkheid, zoodat ook het sluitstuk van SCHILLER's

distichon van toepassing wordt: „lehrt mich der Freund was ich kann, lehrt mich der Feind was ich soll“.

Maar verkeerd zou het toch ook zijn, het uitsluitend aan een verandering in de geneeskundigen te willen toeschrijven, dat een zeker deel der bevolking niet meer den zoo noodzakelijken persoonlijken invloed van hunne zijde ondergaat. In de bevolking zelve is veranderd die heilzame geneigdheid om zich te stellen onder het gezag van hem, die meer geleerd heeft, en — naarmate men meer heeft geleerd, gaat men zich ook al met minder gezag uiten.

Met stilzwijgen kunnen wij voorbijgaan de telkens in deze geschriften opduikende bewering, dat de „betere” vrije geneeskunstoefenaren er op gesteld zouden zijn, de uitwassen der vrije geneeskunst krachtig te zien bestrijden. De poging tot bestrijding, die in het Duitse ontwerp was ondernomen, was werkelijk al zacht genoeg en liet nog heel wat kwakzalverij ongemoeid. Toch is toen door die „beteren” hemel en aarde bewogen om de aanneming van het ontwerp te beletten. CORTI's laatste hoofdstuk behandelt de geschiedenis der „vrijmaking” van de geneeskunst in 1869, en daaruit zien wij, welke argumenten men toen te goeder trouw heeft gebezigd om de vrijmaking te bepleiten. Hiertoe behoort de verwachting, dat het aantal kwakzalvers hierdoor zou afnemen. Het feit hunner toeneming moge thans tot voorzichtigheid stemmen.

Over dat toenemen handelt de studie van KRUEGER. Hij tracht aan te toonen, dat de opgaven in verschillende statistieken niet te vertrouwen zijn, omdat niet vaststaat, wie in iedere statistiek als onbevoegde geneeskunstoefenaren worden beschouwd. Zoo loopt het totaal voor Duitschland uiteen van ongeveer 4000 tot ongeveer 20.000, en KRUEGER is geneigd, het laagste cijfer als juist aan te nemen. Hiermede wil hij aantonen, dat het „zoo erg niet” is. Maar als die vrije uitoefenaars zoo knap zijn en zulke onontbeerlijke, door de wetenschap verwaarloosde takken der geneeskunst tot haar recht doen komen, waarom zou het dan erg zijn, als er wèl veel van dat slag waren? En als er nu maar weinig zijn, dan komt men tot een andere gevolgtrekking. Dan wordt de *criminaliteit* der vrije geneeskunstoefenaren schrikbarend hoog. In den tijd toen het monopolie-vraagstuk nog acuut was, heb ik gedurende enkele weken onder het opschrift „*acta impostorum*” wekelijks eenige veroordeelingen van Duitse kwakzalvers wegens ernstige overtredingen in deze hunne hoedanigheid kunnen vermelden. Zij waren slechts aan één tijdschrift ontleend. En welk een verschil moet er niet bestaan tusschen het aantal overtredingen en dat der veroordeelingen! En zijn er 4000, dan is de misdadigheid der kwakzalvers nog 5 maal zoo groot als wanneer er 20.000 zijn.

Dit voert ons geleidelijk tot den inhoud van de verhandeling van BERADT, die ons een duizelingwekkende reeks van strafbepalingen

voor oogen toovert, waarmede de onbevoegde geneeskunstoefenaar in Duitschland in botsing kan komen. Dit doet hij om te bewijzen, dat de tegenwoordige wetgeving reeds genoeg middelen aan de hand doet, om verkeerdheden op dit gebied tegen te gaan. Het ligt slechts aan de rechters, of ze behoorlijk worden toegepast. Deze redeneering vermeld ik slechts, omdat ze, reeds voor Duitschland onbruikbaar, toch voor ons land in toepassing is gebracht door den Medischen Kroniekschrijver van *Het Handelsblad*. In ons land wordt niet zoo regelmatig vervolgd, wat aan Parket of Justitie ter kennis komt, als in Duitschland. Menige strafwetbepaling, die in Duitschland ook op den kwakzalver toepassing kan vinden, bijv. het verbod van „oneerlijke concurrentie“, van „bluffende aanprijzing“, bestaat in ons land niet en zou niet waarschijnlijk worden ingevoerd. En met dat al is men in Duitschland niet in staat geweest, gedurende 44 jaren van „vrije geneeskunst“, de vrije uitoefenaren af te schrikken van ergerlijke overtredingen, of het zoo geprezen „gezonde volksverstand“ genoegzaam te ontwikkelen, om de bevolking er voor te vrijwaren, dat zij van al die bedriegerijen het slachtoffer wordt.

De beide bundels *Medizinalpolitische Zeitfragen* bevatten de redevoeringen, die op congressen van den Bond zijn gehouden. Alle eindigen met de woorden „Langanhaltenden stürmischer Beifall“ of zoo iets, wat nog het vreemdste aandoet, als wij de toehoorders, die voor een groot deel de „natuurlijke geneeswijze“ heeten aan te hangen, aldus zien toejuichen een geneesmiddelenfabrikant, die zich verheft tegen de pogingen in het bestreden wetsontwerp, om de schadelijkheden der tegenwoordige scheikundige nijverheid en de schaamtelooze reclame voor sommige gummi-artikelen tegen te gaan. KRUEGER herhaalt zijn statistische kritiek uit den vorigen bundel, en roemt (tegenover dwalingen der „school“, gelijk de koepokinenting, de serumtherapie, en wandaden gelijk de vivisectie en het in krankzinnigengestichten stoppen van gezonde lieden) de weldaden van de homoeopathie, de natuurgeneeskunde, de biochemie. En zoolang er niet voldoende homoeopathische artsen zijn, moeten de leeken, die deze leer aanhangen, zichzelf wel homoeopathische behandelen of door homoeopathische leeken laten behandelen. En de voorzitter, zelf „vrije uitoefenaar“, bespreekt in gelijken trant taak en doel van den Bond.

In den tweeden bundel behandelt een advocaat de beteekenis der Rijksverzekeringswet voor de „vrije uitoefening“ en betoogt hij, dat die wet den verzekerden zoo goed als nooit gelegenheid geeft, zich door niet-artsen te laten behandelen. En KRUEGER zoowel als de voorzitter bespreken den invloed van de verzekeringswetten en van het Leipziger Verband op de geneeskundige wetenschap en op de geneeskunst. Beiden, men kan het vermoeden, weten van dien invloed niet veel gunstigs te vertellen.

Niettegenstaande dat, en al wordt slechts van één zijde licht geworpen op het monopolievraagstuk, worden toch zóóvele onderwerpen, met dat vraagstuk samenhangend, in deze geschriften behandeld, dat zij verdienen, door belangstellenden in dat vraagstuk te worden gelezen.

PINKHOF.

D. VON HANSEMANN, *Der Aberglaube in der Medizin und seine Gefahr für die Gesundheit und Leben*. B. G. TEUBNER, Leipzig. Prijs geb. 1.25 mark.

Een populair-wetenschappelijk voorlichtingsboekje, gegroeid uit een zestal voordrachten, in 1904 door den schrijver gehouden in een volkscursus te Berlijn. Voor de lezers van dit *Tijdschrift* bevat het uit den aard der zaak meestal bekende dingen. Toch zal menig geneeskundige niet zonder verbazing ontwaren, hoe de uitloopers van middeleeuwsche barbaarsheid en ongerijmdheid zich uitstrekken tot in den nieuwen, ja den allernieuwsten tijd. Weinigen zullen weten, dat Mexico nog in 1874 het schouwspel vertoond heeft van een heksenverbranding.

Niet minder dan hij dit doet tegen het ultramontanisme trekt HANSEMANN te velde tegen de homoeopathie. Velen zullen niet met hem medegaan, waar hij die kortweg stempelt als bewuste, geldmakende kwakzalverij, en op gelijke lijn stelt met magnetisme, gezondbidden, natuurgeneeskunde en soortgelijke „geneesmethoden“, die in onzen tijd onder verschillende namen weliger bloeien dan ooit.

De uitoefening der geneeskundige praktijk was vroeger in Duitschland evenmin vrij als bij ons. Sinds in dat land de „Kurirfreiheit“ bestaat, is het getal der kwakzalvers met 1600 pCt. gestegen; tot narekenen van dat schrikwekkende cijfer stelt HANSEMANN ons evenwel niet in staat.

Alles bijeengenomen staat er in HANSEMANN's boekje heel wat wetenswaardigs. Wat het tot taaie lectuur maakt voor den referent, die het gewetensvol van a tot z doorlezen moet, is de Deutsche zwaarwichtigheid, die nergens door een vonkje van humor wordt gebroken of verlicht. Toch, ook het zwaarwichtigst relaas van menschelijke dwaasheid heeft zijn komische zijde, die onbewust doorschijnt, ook door den deftigsten vorm. Zoo is het niet onvermakelijk, dat HANSEMANN, om de beunhazerij op medisch gebied bij het groote publiek te verklaren, een rake beschuldiging werpt op het gearlementeer in onze moderne maatschappij. Het groote publiek ziet dagelijks in de debatten der hooge regeeringscolleges allerlei menschen den doorslag geven in zaken, waarover zij niets hebben geleerd. De koopman en de predikant beslissen in krijgsaangelegenheden, de provinciaal werpt bij koloniale belangen zijn gewicht in de schaal. Kortom, iedereen wordt in staat geacht, is zelfs verplicht te beslissen,